

Kulturní význam sklepních uliček (autor Horst Krönigsberger)

Na základě mnoha pracovních setkání se v 19. a 20. st. ve sklepních uličkách vyvíjely vlastní tradice. Vytvořila se místa k posezení v létě i v zimě. Podle ročního období jste se mohli při setkáních zdržovat ve sklepě, v lisovně nebo před sklepem. Ve sklepech se vyřizoval prodej vína. Na základě těchto předpokladů z toho vznikl rituál a tradice, totiž takzvaná sklepní hodinka „Kellerstunde“ a „Köllamauna“. Součástí zvyku, který se vyvinul ve sklepních uličkách, rovněž bylo Svatomartinské víno (degustace právě hotových vín v polovině listopadu) a pouť do Emauz nebo „In die Greangehen“ na Velikonoce.¹

Sklepní uličky ve Weinviertelu a na sousední jižní Moravě tvořily ústřední místo v pracovním životě a rostoucí mírou ve volném čase vinaře nebo vinařské rodiny. Kromě rodinných oslav a lisování na podzim byly sklepní uličky královstvím mužů. Takzvaní Köllamauna zde měli vlastní útočiště. Muži se zde setkávali ve dvou nebo ve skupinkách. Tato hodinka „Köllastund“ sloužila buď k obchodní či soukromé výměně a trvala ve skutečnosti většinou podstatně déle než hodinu. Nezřídka se přitom hodně pilo, přičemž víno dříve mívalo o něco menší obsah alkoholu než dnes. K zakousnutí byly většinou jednoduché menší svačinky se sýrem a chlebem. Některé vinařské lisy měly prostor „Quarglkastl“, v němž se kromě sýra nezřídka uchovávaly také sklenice na víno. Chléb si prostě vzali s sebou. Ke zvláštním příležitostem se také už jedla pečeně.²

Pravděpodobně proto, aby si mohli co nejčastěji odskočit do sklepní uličky a měli další důvod pro návštěvu sklepní uličky, ale také aby zacházeli s vínem šetrněji, skladovali vinaři hodně vína ve sklepech ve sklepní uličce a ne ve sklepě doma. Ze sklepní uličky se láhev vína – někdy i denně – brala pomocí „Kellerzöger“. Byla to trubková, uzavíratelná brašna na nošení vyrobená z kůže nebo slámy. Přpravovaly se v ní i dvoulitrové lahve („Doppler“). Víno pro denní konzumaci byl lehký „Haustrunk“. Pro sváteční příležitosti byla zejména vyhrazena silnější vína („Guide“/dobré). Protože vinaři nezřídka museli urazit delší cestu ke sklepní uličce, která se nacházela mimo lokalitu nebo až na jejím okraji, vyvinul se z návštěvy sklepa pravidelný rituál, který se musel začlenit do plánování dne.³

V rituálním životě na vsi hrála svoji roli i sklepní ulička. Jako příklad zde uvedme slavnostní předávání klíčů od sklepa z otce na syna, jako jakýsi druh iniciačního ritu, jako znak dospělosti syna.⁴

Nejpozději v 60. letech 20. století se vzhled začal měnit. Výroba vína se přemístila do modernějších a větších výroben. Lisovny se přestavěly, sklepní uličky se staly místem odpočinku. Stále méně vlastníků sklepů se věnovalo vinařství.

¹ Fümkrantz: Weinviertel, Fragen zur Geschichte des Weinviertels, der Dorfgemeinschaften, des Weinbaues, der Kellergassen, str. 18-19.

² Galler, Werner: Volksleben in der Kellergasse, v: Kenyeres/Jasser: Kultur der Kellergasse, str. 102.

³ Galler, Werner: Volksleben, str. 104.

⁴ Galler, Werner: Volksleben, str. 105.

Jen někteří rozeznali tehdejší kulturně-historickou hodnotu sklepních uliček ve Weinviertelu, jako například umělec Hermann Bauch, který sklepní uličky využíval často jako motiv uměleckých děl a sbíral objekty související s vinařstvím a sklepními uličkami a začleňoval je do celkového uměleckého díla „Himmelkeller“ v Kronbergu.

Ze sklepních uliček se dnes stala atrakce pro turisty. Jsou symbolem Weinviertelu.⁵ Už dříve byly sklepní uličky známy jako malebné místo. V cestovatelské knize A. Krickela z roku 1829 stojí v rámci popisu městyso Bad Pirawarth: „Malá zajižďka, sotva půlhodinová, nikoho nezamrzí, protože namísto putování nudnou krajinou vede vedlejší silnice obklopená kopci s vinohrady, kde se za sebou řadí jednotlivé sklepy, do čisté vesnice položené v kotlině a velebené jako slavné lázně“.⁶

Umělci a novináři dnes vyzdvihují zvláštnost sklepních uliček:

„Je v tom něco pohanského, že si sedláci hloubí do země jeskyně, aby unikli normálnímu životu a ponořili se hlouběji do světa opojení“⁷

„Sklepy jsou úniková místa. Zde můžete po celém dni pozorovat, jak za sebou nechává na polích poslední stíny a tiše se plíží z úvozu. Zde voní zelené dveře ještě po létě, i když už večerní vánek šelestí v listí akátu. A v houští černého bezu visí květy jako mléčné měsíce“⁸

Moderní cestovní ruch v posledních desetiletích stále více a více objevoval sklepní uličky. Opět se zde oživily staré obyčeje. Současně se zrodily nové akce a události, jako například „den otevřených sklepů“. Víno se ve sklepních uličkách vyrábí jen zřídka. Většina vinných sklepů tak ztratila původní účel použití, ale získala nový. Sklepy dnes slouží často jako prostory pro vinotéky, degustace, výstavní prostory, adventní trhy nebo podobně. Nejenom domácí, ale i mnoho přespolních hostů dnes patří k návštěvníkům sklepních uliček. Pro ně se v současnosti nabízejí také profesionální komentované prohlídky sklepními uličkami s certifikovanými průvodci, kteří zprostředkovávají původní význam sklepních uliček.

Umění a sport zavládly ve sklepních uličkách. Pro umělecké projekty se částečně adaptovaly celé sklepní uličky anebo zařídil jeden sklepní ateliér. Okolo sklepních uliček a sklepních vrchů vznikly turistické nebo běžecké trasy. Sklepními uličkami vedou cyklostezky.⁹

S inovací a tradicí souvisí revitalizace sklepních uliček. K cílům patří zachování a odborná sanace stávajících lisoven a sklepů ve tradičním stylu, aniž by přitom stála v cestě inovativnímu využití.

Literatura:

⁵ Fürnkranz: Weinviertel, str. 18-19.

⁶ Wanderbuch von A. Krickel, citováno podle: Fürnkranz, Weinviertel, str. 17.

⁷ Herman Nitsch, 1999.

⁸ Mella Waldstein, „Wein Woche“, léto 2002

⁹ Kellergassen im Weinviertel. 100% Weinviertler Kulturgut. Brožura LEADER Region Weinviertel Ost (redakce: Wolf, Johannes/Doppler, Sophie), Zistersdorf 2010, str. 11-13.

Eminger, Erwin: Zur Frage des Alters der Kellergassen im südöstlichen Weinviertel, v: Unsere Heimat. Časopis spolku Verein für landeskunde von NÖ, sešit 3, str. 263-277.

Fürnkranz, Rudolf: Weinviertel. Fragen zur Geschichte des Weinviertels, der Dorfgemeinschaften, des Weinbaues, der Kellergassen, str. 15-16, staženo z internetu 3. února 2012 na r

<http://www.weinviertel.at/magazin/00/artikel/14699/doc/d/Weinviertler%20Geschichte.pdf?ok=j>

Fürnkranz, Rudolf: Skriptum, výňatek v: Kellergassen im Weinviertel. 100% Weinviertler Kulturgut. Brožura Leader Region Weinviertel Ost, Zistersdorf 2010, str. 4-5.

Kenyeres, Peter/Jasser, Manfred: Kultur der Kellergasse, řada „Das Weinviertel“ sešit 4/5 (s příspěvky Wenera Galler a ostatních), Mistelbach 1980.

Krammer, Wolfgang/Rieder Johannes: Weinviertler Kellergassen. Unsterblicher Kulturschatz, Schleinbach 2012.

Landsteiner, Erich: Weinbau und Gesellschaft in Ostmitteleuropa, disertace Univ. ve Vídni, Vídeň 1992.

Leierer, Helmut: Zukunft Kellergassen, Baugestaltung, Vídeň 2004/2008

Kellergassen im Weinviertel. 100% Weinviertler Kulturgut. Brožura LEADER Region Weinviertel Ost (redakce: Johannes Wolf, Sophie Doppler), Zistersdorf 2010.